

ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНІ ТА КРИМІНОЛОГІЧНІ ПЕРЕДУМОВИ КРИМІНАЛІЗАЦІЇ НЕЗАКОННОГО ВИДОБУВАННЯ ТА ОБІГУ БУРШТИНУ (СТ.240-1 КК УКРАЇНИ)

DOI: 10.15330/apiclu.70.1.52-1.63

УДК 343.3/.7

Постановка проблеми. Конституційно-правові приписи визначають об'єктами права власності Українського народу землю, її надра, атмосферне повітря, водні та інші природні ресурси, які знаходяться в межах території України, природні ресурси її континентального шельфу, виключної (морської) економічної зони. Причому держава декларує за собою дотримання обов'язку дбати про підтримання екологічної рівноваги на території України. Кожен має право на безпечне для життя і здоров'я довкілля та на відшкодування завданої його порушенням шкоди, чому кореспондує обов'язок не заподіювати шкоду природі, при недотриманні – відшкодовувати завдані збитки (статті ст.13, 50, 66 Конституції України).

Захищеність довкілля та посилення охорони навколишнього природного середовища обґрунтовано віднести до пріоритетів національних інтересів України, адже й надалі триває нераціональне використання природних ресурсів, деградація лісів, водних басейнів, сільськогосподарських угідь. Державну політику, у тому числі і кримінально-правову, у цьому відношенні немає підстав вважати прийнятною, враховуючи незадовільний контроль за дотриманням природоохоронного законодавства та незабезпечення невідворотності відповідальності за його порушення, які Стратегією державної екологічної політики України на період до 2030 року, в числі інших, віднесені до першопричин екологічних проблем держави.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання кримінально-правової протидії незаконному користуванню надрами

та видобуванню корисних копалин були предметом зацікавлення низки таких учених, як А. О. Вірт, А. А. Вознюк, О. О. Дудоров, М. В. Комарницький, В. К. Матвійчук, Р. О. Мовчан, Л. О. Мостепанюк, А. А. Павловська, Г. С. Поліщук, Ю. А. Турлова та ін. Враховуючи та віддаючи належне усесторонності та комплексності проведених досліджень, відзначимо, що й надалі залишаються спірними окремі питання характеристики відповідних складів кримінальних правопорушень (зокрема, і ст. 240-1 КК України), у тому числі й базового характеру, що стосуються передумов криміналізації цієї поведінки.

Зважаючи на це, **метою** статті є характеристика основних екологічних, економічних та кримінологічних передумов криміналізації незаконного видобування та обігу бурштину (ст.240-1 КК України), а також висловлення позиції у частині подальшого збереження кримінальної відповідальності за означену поведінку.

Виклад основного матеріалу. Як відзначають Ю. В. Орлов та Я. В. Ступник, системні кримінальні практики експлуатації довкілля в Україні виявили свою стійкість і під час війни. Що в цілому відповідає загальному тренду у розвитку криміногенної обстановки, визначальний вплив на яку сформувала повномасштабна агресія. Фіксується важливе зрушення у правозастосовній практиці щодо заподіяння шкоди довкіллю взагалі та лісовим ресурсам, зокрема. Продовження бойових дій спричиняє непоправну шкоду цілим екосистемам, збереження і відродження функціоналу яких має стати складовою концепції перехідного правосуддя для України, а також сформуванню окремих фокусів уваги на рівні міжнародного кримінального правосуддя [1, с.286-287].

Як справедливо відзначає А. О. Вірт, особливої актуальності останнім часом набули проблеми охорони навколишнього середовища і раціонального природокористування, оскільки недостатня увага до цих проблем може мати катастрофічні наслідки. Для ефективного захисту відповідного конституційного права перед державою постає завдання охорони навколишнього природного середовища та контролю за раціональним використанням корисних копалин. Причому незаконне видобування корисних копалин загальнодержавного значення та незаконне поводження із бурш-

тином посідають особливе місце серед злочинів проти довкілля, завдаючи збитків економіці країни та екології у тих регіонах, у яких розміщено поклади корисних копалин та ведеться їх активне видобування [2, с.5, 14, 19].

Україна посідає третє місце у світі за розвіданими запасами бурштину, основні поклади якого зосереджені у Рівненській, Житомирській і Волинській областях. Площа розвитку бурштиноносних відкладів тільки в межах Прип'ятсько-Дніпровської субпровінції становить близько 15 тис. км² з прогнозованими ресурсами бурштину понад 100 тис. тонн [3, с.62].

Згідно з даними Державної служби України з питань геодезії, картографії та кадастру, упродовж 2020-2023 рр. у Рівненській і Житомирській областях за 144,7 млн. грн. продано 90 ділянок надр (76 з них розміром до 10 га), загальною площею 3784,27 га. За 2023 р. видобуто 39 256,25 кг бурштину, що у 15 разів більше, ніж за 2019 р.; сплачено 35,4 млн. грн. ренти за користування бурштиноносними надрами, 30% з яких спрямовано до бюджетів територіальних громад. Попит на бурштиноносні ділянки надр продовжує залишатися стабільно високим: у 2020 р. кількість проданих спецдозволів на ділянки з перспективними покладами бурштину склала 10 лотів (з 56-ти загалом, надходження до державного бюджету 51,6 млн. грн.); у 2021 р. бурштин виявився найпопулярнішою корисною копалиною – 54 проданих спеціальних дозволів (з 184, надходження до державного бюджету 44,9 млн. грн.); у 2022 р. – 20 (з 73, надходження до державного бюджету 20 млн. грн.); у 2023 р. – 9 (з 78; надходження до державного бюджету 30 млн. грн.) [4].

Суттєве збільшення попиту на бурштин у світі за останнє десятиріччя зумовило виникнення в Україні цілої низки нових проблем, що лежать у площині геології та надрокористування, а також економіки, права, соціології, психології та інших сфер науки і життєдіяльності суспільства. «Бурштиновою лихоманкою» були охоплені адміністративні райони Житомирської, Рівненської, Київської та Волинської областей. За попередніми неофіційними підрахунками незаконним способом із надр України за період з 2010 по 2019 рр. було добуто від 300 до 500 тонн бурштину, що у десятки разів перевищує легальний видобуток [3, с.63].

Як слушно вказують О. О. Дудоров та Р. О. Мовчан, нелегальний видобуток бурштину, який ще інколи називають золотом Українського народу, входить до топ-десятки найбільш прибуткових кримінальних бізнесів в Україні. Характеристики бурштину вплинули на перетворення нелегального видобутку в соціально-економічну та екологічну проблему, своєрідне «ресурсне прокляття» Полісся, яке певною мірою можна порівняти з вугільними «копанками» в Донбаському регіоні [5, с.173].

Занадто категоричними, хоча і пов'язаними з реальною ситуацією є твердження про значне скорочення частки нелегального видобутку бурштину в Україні через втрату цікавості до нього з боку «чорних копачів» та кримінальних елементів [6]. За статистикою Державної податкової служби, кілограм сирцю коштує 10,7 тис грн. У 2014–2015 роках середня ціна за кілограм сировини була вп'ятеро вищою. І. Ільчишен зауважує, що станом на початок 2024 р., порівняно з попередніми періодами, передумови збільшення попиту, а відтак – і на здорожчання бурштину виявилися відсутніми через низку причин. Основною з них він вказує насичення споживацького внутрішнього ринку Китаю, як основного покупця цього матеріалу. Тим не менш, автор не заперечує сезонності бурштинового бізнесу, що має наслідком коливання цінової політики, а також визнає, що «галузь легального ринку бурштину має поганий імідж з кримінальним присмаком» [6].

У вказаному контексті поділяємо думку О. О. Дудорова та Р. О. Мовчана про те, що бізнес з видобутку бурштину й надалі продовжує залишатися цікавим для криміналітету, незважаючи на певне здешевлення його у світі [5, с.173] та дозволимо собі спрогнозувати пожвавлення досліджуваної протиправної практики, яке слід очікувати після закінчення дії воєнного стану в країні.

Негативні наслідки незаконного видобування бурштину Є. А. Іванов пов'язує із екологічною, економічною та соціальною сферами діяльності. Головними екологічними проблемами учений визначає знищення чагарникового і трав'яного покриву та верхнього шару ґрунту, пошкодження кореневої системи дерев, порушення гідрологічних умов та геологічної цілісності відкладів. У економічній сфері шкоди зазнає лісове і водне господар-

ство внаслідок деградації ґрунтів і водного середовища, а також фінансових збитків через значні обсяги нелегального видобування і збування бурштину, чим провокує зростання тіньового сектору економіки. Соціальна сфера страждає насамперед через підвищення рівня кримінальності і високий рівень травматизму копачів бурштину [7, с.108].

Ідентичні сфери прояву негативних наслідків протиправного видобутку бурштину аналізує і В. О. Клименко. Основні загрози для соціальної сфери, на його думку, проявляється через підвищення рівня криміногенної обстановки у регіоні; залучення дітей до кримінально протиправної діяльності, створення злочинних груп для несанкціонованого видобутку та обігу бурштину; високий рівень травматизму, захворюваності та смертності через нехтування правилами безпеки; зростання соціальної напруги через конфлікти. Загрози економічного характеру полягають у збитках для господарств, втраті родючості ґрунтів, втраті для держави значних запасів бурштину; недотриманні порядку справляння податків і зборів, що зумовлює зростання «тіньового» сектору економіки та контрабандне переміщення бурштину. Загрози для екології – це, передусім, порушення цілісності геологічних пластів, збіднення на запаси бурштинових товщ, порушення гідргеологічних умов на прилеглих територіях, знищення генетичних горизонтів ґрунтів, сприяння проявам водної та вітрової ерозії тощо [8, с.63].

Негативні наслідки незаконного видобування бурштину знаходять свій прояв також у інших, причинно пов'язаних із цим різновидом злочинного промислу, кримінальних правопорушеннях, у першу чергу – контрабандному переміщенні товару за кордон.

Впродовж 2021-2023 років митно-фіскальна служба Польщі при незаконному ввезенні з України затримала й конфіскувала майже 380 кг бурштину. За ці три роки поляки зупинили 23 спроби незаконного ввезення бурштину з України до Польщі, натомість з української сторони у зоні відповідальності Волинської митниці впродовж 2022-2023 років зафіксовано лише три (!) випадки незаконного вивезення бурштину. За інформацією волинських митників, у 2022 р. їх працівники не дали вивезти через митний пост

«Ягодин» бурштин вагою 508,5 грам (!) [9]. Така диспропорція у цифрах свідчить явно не на користь ефективності роботи вітчизняного митного контролю, викликаючи необхідність нагального пошуку причин такої ситуації.

Згідно з даними Офісу Генерального прокурора, упродовж 2021-2025 років число облікованих кримінальних правопорушень проти довкілля не вирізнялося стабільністю, демонструючи коливання у бік збільшення чи зменшення: 2021 р. – 5 416 облікованих кримінальних правопорушення, 2022 р. – 4 018 (25,8 % зниження порівняно з попереднім роком), 2023 р. – 4 741 (18% приросту порівняно з попереднім роком), 2024 р. – 4 153 (12,4% зниження порівняно з попереднім роком), 2025 р. – 4 706 (13,3% приросту порівняно з попереднім роком). До п'ятірки найбільш поширених деліктів проти довкілля входять: 1) незаконна порубка або незаконне перевезення, зберігання, збут лісу (ст. 246 КК України) (2021 р. – 2 862 облікованих кримінальних правопорушень або 52,8% від загального числа деліктів проти довкілля; 2022 р. – 2 454 / 61%; 2023 р. – 2 687 / 56,7%; 2024 р. – 2 288 / 55,1%; 2025 р. – 2 619 / 55,7%); 2) незаконне зайняття рибним, звіриним або іншим водним добувним промислом (ст. 249 КК України) (2021 р. – 613 / 11,3%; 2022 р. – 576 / 14,3%; 2023 р. – 615 / 13%; 2024 р. – 685 / 16,5%; 2025 р. – 715 / 15,2%); 3) порушення правил охорони або використання надр, незаконне видобування корисних копалин (ст.240 КК України) (2021 р. – 617 / 11,4%; 2022 р. – 329 / 8,9%; 2023 р. – 380 / 8%; 2024 р. – 269 / 6,5%; 2025 р. – 314 / 6,8%); 4) забруднення або псування земель (ст. 239 КК України) (2021 р. – 373 / 6,9%; 2022 р. – 149 / 3,7%; 2023 р. – 288 / 6,1%; 2024 р. – 285 / 6,9%; 2025 р. – 396 / 8,4%); 5) незаконне видобування, збут, придбання, передача, пересилання, перевезення, переробка бурштину (ст. 240-1 КК України) (2021 р. – 163 / 3%; 2022 р. – 113 / 2,8%; 2023 р. – 184 / 3,9%; 2024 р. – 116 / 2,8%; 2025 р. – 126 / 2,7%) [10-14].

Протиправна поведінка, пов'язана з незаконним видобуванням та обігом бурштину, дублює загальні тенденції показників злочинності у сфері довкілля, не вирізняючись також сталістю показників: 2021 р. – 163 облікованих кримінальних правопо-

рушень, 2022 р. – 113 (30,7% зниження порівняно з попереднім роком), 2023 р. – 184 (62,8% приросту порівняно з попереднім роком), 2024 р. – 116 (37% зниження порівняно з попереднім роком), 2025 р. – 126 (8,6% приросту порівняно з попереднім роком) [10-14].

У контексті кримінологічної характеристики тих чи інших різновидів кримінальної протиправної поведінки не слід залишати поза увагою і її латентність, тобто, прихованість від контролю за їх реальною чисельністю з боку уповноважених суб'єктів, зважаючи на ті чи інші чинники об'єктивно-суб'єктивного змісту.

У ході визначення структури латентності екологічних злочинів Ю. А. Турлова виділяє п'ять основних категорій екологічних злочинів: браконьєрство; незаконну порубку лісу; забруднення довкілля; екологічний вандалізм; порушення правил охорони надр, незаконне видобування корисних копалин (бурштину, вугілля, піску тощо). Автор дійшла доволі цікавих висновків, що, за найменшого відсотка серед вказаних деліктів необізнаності правоохоронних органів про факти порушення правил охорони надр, незаконне видобування корисних копалин (64%), на них одночасно припадає найбільший відсоток відсутнього реагування (реєстрації) з вини правоохоронних органів (36%) [15, с.115-116].

Якщо оцінити практику незаконного видобування та обігу бурштину (ст.240-1 КК України) комплексно, у відсотковому співвідношенні зі злочинним порушенням правил охорони або використання надр, незаконним видобуванням корисних копалин (ст.240 КК України), то спостерігаємо достатньо високу питому вагу пропорції першого з наступним: 2021 р. – 26,4%, 2022 р. – 34,3%, 2023 р. – 48,4%, 2024 р. – 43,1%, 2025 р. – 40,1%.

Значущим показником кримінологічної характеристики виступає категорія наслідків (ціни) того чи іншого виду злочинності, у рамках цього дослідження частково розглянута нами під час аналізу екологічних та економічних передумов криміналізації поведінки, пов'язаної із незаконним видобуванням та обігом бурштину.

В. О. Клименко рекомендує здійснювати розрахунок збитків, завданих землекористувачам унаслідок несанкціонованого видо-

бутку бурштину за такими показниками: самовільного користування надрами; самовільного зайняття ділянки; зняття ґрунтового покриву (родючого шару ґрунту) без спеціального дозволу; засмічення земельної ділянки; складування на ділянці відходів без спеціального дозволу. Науковцем встановлено (2023 р.), що втрати природно-ресурсного потенціалу при несанкціонованому видобутку бурштину суттєво різняться за розмірами та становлять у розрахунку на 1 га для: лісових екосистем 293,1 тис. грн, ріллі 233,5 тис. грн, сіножатей 143,8 тис. грн. Шкода при несанкціонованому видобутку та обігу бурштину полягає у нанесенні державі економічних збитків (при видобутку бурштину у 120 т/рік – 207,6 млн грн., а при 300 т/рік до 518,9 млн грн) [8, с.46, 155].

Для ілюстрації масштабів та наслідків протиправної поведінки наведемо інформацію від Спеціалізованої екологічної прокуратури Офісу Генпрокурора, за процесуального керівництва якої припинено діяльність злочинної організації, яка займалася незаконним видобутком бурштину зі збитками доквіллю на суму понад 350 млн грн. У складі групи налічувалося 7 учасників, серед яких директор однієї з філій ДП «Ліси України». Їм повідомлено про підозру у створенні, керівництві та участі в злочинній організації, а також незаконному видобутку бурштину з використанням службового становища (ст. 255, ст. 240-1 КК України). Під виглядом провадження легальної підприємницької діяльності (було отримано два спеціальні дозволи на геологічне вивчення родовищ бурштину на 20 га землі лісового фонду) та тривалого характеру (червень 2022 р. – травень 2024 р.), учасники злочинної організації видобули понад 5 тонн бурштину. Видобутком займалися як у межах ділянок із дозволами на геологічне вивчення, так і поза ними [16].

Висновки. Проведений аналіз еколого-економічних, правових та кримінологічних чинників підтвердив доцільність криміналізації поведінки, пов'язаної з видобуванням та обігом бурштину на порушення норм чинного законодавства. Подальше збереження кримінальної відповідальності обумовлюється такими міркуваннями:

1) безконтрольне видобування бурштину, за відсутності належного реагування на цю системну практику, матиме негатив-

ними екологічними наслідками зниження родючості ґрунтів, забруднення водою, знищення лісового та заповідного фонду, зменшення обсягів корисних ресурсів, збіднення фауни тощо (екологічна складова);

2) припинення воєнного стану потягне за собою вивільнення значної частини населення та повернення його до цивільного життя у області, які формують «географію» видобувного промислу бурштину. Через брак економічної зайнятості та легальних джерел заробітку у регіоні (одна із основних умов залучення до протиправної діяльності у минулому) є ймовірним відновлення уже знайомих місцевому населенню нелегальних практик. Додатково слід враховувати сезонні коливання попиту та пропозиції на бурштин та його «національні» характеристики (високу якість, прийнятну глибину розташування та рівень понесених при видобуванні затрат і т. д.) (економічний складова);

3) важливість кримінально-правової охорони законних підстав та порядку видобування та обігу бурштину обумовлена, у тому числі, і кримінологічною складовою, для якої характерні (незважаючи на війну) рівень облікованих кримінальних правопорушень за ст.240-1 КК України, їх питома вага у структурі екологічної злочинності, латентність проявів, «ціна», відсутність ефективного реагування з боку органів кримінальної юстиції (правова складова).

1. Орлов Ю. В., Ступник Я. В. Кримінологічний аналіз екологічної злочинності в Україні: від ординарної ситуації до контексту війни. Вісник Кримінологічної асоціації України. 2023. №2(29). С.276-288.
2. Вірт А. О. Кримінально-правова протидія злочинам, пов'язаним з незаконним використанням корисних копалин: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Одеса, 2021. 210 с.
3. Кучинська О., Нестеровський В., Старенький О., Циганюк Ю. Незаконне видобування бурштину та заходи боротьби з ним. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. 2020. №3(90). С.62-70.
4. Хто видобув найбільше бурштину? Держгеонадра розкрили результати 2023 року. URL: <https://nadra.info/2024/02/who-mined-the-largest-amount-of-amber-in-2023-the-state-geological-survey-revealed-the-results/> (дата звернення: 05.01.2026).

5. Дудоров О. О., Мовчан Р. О. Системно-правові аспекти юридичної відповідальності за незаконні дії з буритином. *Правова держава*. 2024. №55. С. 172-186.
6. Льчишен І. Буритин у світі здешевів. Як це вплине на український видобуток? URL: <https://epravda.com.ua/columns/2024/01/17/708811/> (дата звернення: 05.01.2026).
7. Іванов Є. А. Аналіз екологічної ситуації у районах незаконного видобування буритину. *Надрокористування в Україні. Перспективи інвестування : матеріали Шостої міжнародної науково-практичної конференції (7-11 жовтня 2019 р., м. Трускавець)*. Державна комісія України по запасах корисних копалин (ДКЗ). К.: ДКЗ, 2019. Т. 2. С. 105-111.
8. Клименко В. О. Оцінювання впливу несанкціонованого видобутку буритину на деградацію ґрунтів лісових, аграрних, водно-болотних систем: дис. ...д-ра філос.: 101. *Житомир*, 2023. 188 с.
9. Скільки нелегального буритину «не побачили» на кордоні з Польщею українські митники за три роки. *Центр журналістських розслідувань «Сила правди»*. URL: <https://sylappravdy.com/skilkyy-kontrabandnogoburshytynu-ne-pobachyly-na-kordoni-z-polshheyu-ukrayinski-mytnyky-za-try-roky/> (дата звернення: 05.01.2026).
10. Єдиний звіт про кримінальні правопорушення за січень-грудень 2021 року. *Офіс Генерального прокурора*. URL: <https://www.gp.gov.ua/ua/posts/2013-2024-roki-pro-zareyestrovani-kriminalni-pravoporushennyata-rezultati-yih-dosudovogo-rozsliduvannya> (дата звернення: 05.01.2026).
11. Єдиний звіт про кримінальні правопорушення за січень-грудень 2022 року. *Офіс Генерального прокурора*. URL: <https://www.gp.gov.ua/ua/posts/2013-2024-roki-pro-zareyestrovani-kriminalni-pravoporushennyata-rezultati-yih-dosudovogo-rozsliduvannya> (дата звернення: 05.01.2026).
12. Єдиний звіт про кримінальні правопорушення за січень-грудень 2023 року. *Офіс Генерального прокурора*. URL: <https://www.gp.gov.ua/ua/posts/2013-2024-roki-pro-zareyestrovani-kriminalni-pravoporushennyata-rezultati-yih-dosudovogo-rozsliduvannya>. (дата звернення: 05.01.2026).
13. Єдиний звіт про кримінальні правопорушення за січень-грудень 2024 року. *Офіс Генерального прокурора*. URL: <https://www.gp.gov.ua/ua/posts/2013-2024-roki-pro-zareyestrovani-kriminalni-pravoporushennyata-rezultati-yih-dosudovogo-rozsliduvannya> (дата звернення: 05.01.2026).

14. Єдиний звіт про кримінальні правопорушення за січень-грудень 2025 року. Офіс Генерального прокурора. URL: <https://gp.gov.ua/ua/posts/pro-zareyestrovani-kriminalni-pravoporushennya-ta-rezultati-yih-dosudovogo-rozsliduvannya-2> (дата звернення: 05.01.2026).
15. Турлова Ю. А. Протидія екологічній злочинності в Україні: кримінологічні та кримінально-правові засади: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.08. К., 2018. 466 с.
16. На Рівненщині викрито масштабну схему незаконного видобутку бурштину зі збитками довікілью на сотні мільйонів гривень. Офіс Генерального прокурора. URL: <https://www.gp.gov.ua/ua/posts/na-rivnenshhini-vikrito-masstabnu-sxemu-nezakonnogo-vidobutku-burstinu-zi-zbitkami-dovkillyu-na-sotni-milioniv-griven> (дата звернення: 05.01.2026).

Мирослав ОЛІЙНИК. Еколого-економічні та кримінологічні передумови криміналізації незаконного видобування та обігу бурштину (ст.240-1 КК України)

Стаття присвячена аналізу основних екологічних, економічних та кримінологічних чинників, які обумовили закріплення кримінальної відповідальності за видобування та обіг бурштину у порушення чинного законодавства. Підтверджено доцільність криміналізації поведінки, пов'язаної з видобуванням та обігом бурштину на порушення норм чинного законодавства. Подальше збереження кримінальної відповідальності (із одночасним удосконаленням змісту кримінально-правової заборони) обумовлюється: 1) екологічною складовою – негативними екологічними наслідками безконтрольного видобування бурштину є зниження родючості ґрунтів, забруднення водою, знищення лісового та заповідного фонду, зменшення обсягів корисних ресурсів, збіднення фауни; 2) економічною складовою – прогнозованим вивільненням після припинення воєнного стану значної частини населення та повернення його до цивільного життя у області, які формують «географію» видобувного промислу бурштину. Через брак економічної зайнятості та легальних джерел заробітку у регіоні (одна із основних умов залучення до протиправної діяльності у минулому) є ймовірним відновлення уже знайомих місцевому населенню нелегальних практик. Додатково слід враховувати сезонні коливання попиту та пропозиції на бурштин та його «національні» характеристики (високу якість, прийнятну глибину розташування та рівень понесених при видобуванні затрат і т. д.); 3) правовою складовою – стабільний (незважаючи на війну) рівень облікованих кримінальних правопорушень за ст. 240-1 КК України, їх питома вага у структурі екологічної злочинності, латентність проявів, «ціна», відсутність ефективного реагування з боку органів кримінальної юстиції.

Ключові слова: кримінально-правова охорона, кримінальна відповідальність, кримінально-правова кваліфікація, криміналізація, кримінальні правопорушення проти довкілля, корисні копалини, бурштин.

Myroslav OLIYNYK. Ecological, Economic, and Criminological Prerequisites for the Criminalization of Illegal Amber Extraction and Trade (Article 240-1 of the Criminal Code of Ukraine)

This article analyzes the main environmental, economic, and criminological factors that led to the establishment of criminal liability for the extraction and trade of amber in violation of current legislation. It confirms the appropriateness of criminalizing conduct related to the extraction and trade of amber in violation of current legislation.

The continued retention of criminal liability (along with improvements to the substance of the criminal prohibition) is based on: 1) the environmental component – the negative environmental consequences of uncontrolled amber mining include reduced soil fertility, water pollution, destruction of forest and protected areas, depletion of natural resources, and a decline in wildlife; 2) the economic factor – the anticipated release of a significant portion of the population following the lifting of martial law and their return to civilian life in the regions that constitute the «geography» of the amber mining industry. Due to the lack of economic opportunities and legal sources of income in the region (one of the main factors that led to involvement in illegal activities in the past), it is likely that illegal practices already familiar to the local population will resurface. In addition, one should take into account seasonal fluctuations in the supply and demand for amber, as well as its «national» characteristics (high quality, reasonable depth of occurrence, and the level of extraction costs, etc.); 3) the legal component – a stable (despite the war) level of recorded criminal offenses under Article 240-1 of the Criminal Code of Ukraine, their proportion within the structure of environmental crime, the hidden nature of such offenses, the «cost» involved, and the lack of an effective response from criminal justice authorities.

Keywords: criminal law protection, criminal liability, criminal classification, criminalization, environmental crimes, mineral resources, amber.